

LITTERATUR

DET NYA SVENSKA HISTORIEVERKET

Av fil. dr ALF ÅBERG

Med skräckblandad olust erinrar jag mig min första kontakt med den svenska 1800-talshistorien, sådan som den förmedlades av Norstedts stora »Sveriges historia till våra dagar». Det som främst stannat i minnet i vimlet av ointressanta sakuppgifter är de tallösa upplysningarna om de nya järnvägar, som mellan varje riksdag kröp ytterligare några mil fram genom landet. Hur många var det inte som under studiet av dessa oändliga järnvägsbyggen fick sin uppfattning definitivt bestyrkt om 1800-talet som ett fantasilöst, trist och trivialt århundrade. De hade naturligtvis fel, men skulden till felslutet var inte deras utan den oinspirerade och detaljspäckade lärobokens.

Denna oformliga svenska historia på femton band blev dessutom snart föråldrad, och någon nyare lektyr i ämnet stod inte att driva upp. Ingvar Anderssons elegant skrivna »Sveriges historia» gav en utomordentlig översikt men kunde inte användas för några fördjupade studier. I nära tjugo år har de historiestuderande vid våra universitet varit nödsakade att läsa Sveriges historia styckevis i avhandlingar och uppsatser. Någon klar uppfattning om huvudlinjerna i vårt förångna kunde de självfallet inte få i denna disparata och splittrade kurs.

Det trängande behovet av en ny universitetshandbok i vår historia har nu äntligen kunnat fyllas genom Svenska

Bokförlagets försorg. Två högt meriterade vetenskapsmän — professorerna Jerker Rosén och Sten Carlsson — har åtagit sig att författa en handbok om Sveriges historia i två band. Rosén, som gjort djupgående forskning inom nordisk medeltid och svenskt 1600-tal, skall i ett första band behandla historien fram till Karl XII:s död. Detta band beräknas utkomma i höst. Den senare delen med Sten Carlsson som författare föreligger redan på bokhandelsdisken (Svensk historia. II. Tiden efter 1718. Svenska Bokförlaget/Bonniers. Pris 38: 85).

Carlssons historieverk är en beundransvärd prestation. Författaren är en av sin generations mest allmänorienterade svenska historiker, och just inom den tid arbetet behandlar faller några av tyngdpunkterna i hans vetenskapliga produktion. Han har behandlat Gustav IV Adolf och utrikespolitiken under den gustavianska tiden. Han har undersökt ståndscirkulationen i det svenska samhället åren 1680–1950, skildrat bondens historia under 1800-talet och i en stor avhandling lagt fram sina forskningar om lantmannapolitiken och industrialismen under de viktiga åren kring sekelskiftet. Dessa vittspännande forskningar har gett honom en säker överblick över hela den inre och yttre utvecklingen i vårt land.

Men Carlsson har inte enbart ägnat sig åt rikspolitik. Han har också be-

drivit lokalhistoriska forskningar, och några av hans värdefullaste studier under senare år — om folkrörelserna i Halland och hallänningar i Sveriges riksdag — faller under den tid boken behandlar. Hans stora intresse för historiens s. k. hjälpvetenskaper och ämnesområden utanför den egentliga historiens fält har i hög grad kunnat berika framställningen. Man häpnar över mängden av nya fakta, spänstiga formuleringar och träffande reflexioner. Vår senare historia — tiden efter stormaktsskedet — blir i hans bok en spännande läsning. Man får en klar uppfattning om dynamiken i utvecklingen, de stora förändringarna och de väldiga, ofta förbisedda problemen som förskjutningarna i samhället fört med sig.

Utmärkande för avhandlingen är objektiviteten, de väl avvägda, rättvisa formuleringarna även i frågor, där författaren som vetenskapsman redan tagit ställning. Dessa bedömningar ingår främst i de instruktiva presentationer av litteraturen, som han ger efter varje avsnitt. Genom dem får man både en översikt över den historiska debatten och goda karakteristiker över enskilda forskares insatser.

Carlsson ägnar stort utrymme åt den ekonomiska utvecklingen — det förindustriella samhället och industrialismens genombrott — men den politiska historien dominerar ändå självfallet i boken. Man är honom tacksam att han inte gett efter för önskemålen från vissa forskares sida att låta de senaste

årtiondenas historia helt ta överhanden. Med en sådan förskjutning av stoffet skulle perspektiven på det historiska skeendet krympa samman och arbetet förlora sin karaktär av grundläggande översikt. Trots att Carlsson sålunda jämnt fördelar sitt intresse över de sista 240 åren, ger han ändå en utförlig exposé över folkhemmets framväxt.

I ett inledande kapitel behandlar författaren källorna till Sveriges senare historia. Han konstaterar att 1700- och 1800-talen var brevskrivandets stora tid i vårt land och att denna konst spred sig till breda folklager under förra seklet. Nu är detta intresse tyvärr på retur, sedan telefonen och andra kommunikationsmedel minskat behovet av skriftliga informationer. Däremot tycks inte dagboks-skrivandet ha deklinerat på samma sätt som brevskrivandet. Han framhåller, att brev, dagböcker och memoarer är det intima biografiska stoff, utan vars hjälp historieskrivningen lätt blir torr och schematisk. Det stora problemet är bara att rädda dessa privata handlingar undan förstörelse vid ägarens död. Medan nära nog alla kulturländer i Europa tillsatt kommittéer för att omhänderta privata arkiv och göra dem tillgängliga för forskning, dröjer ännu statsmakterna i vårt land med att agera. Kanske kan detta nya standardverk om Sverige — det förgångna och det moderna — också bidra till att aktualisera intresset för de privata arkiven och deras omhändertagande i vårt land.